

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

Adres: Snikkevaardersgang 5, Groningen
Status: BBP
Periode: 1 maart 2005
Onderzocht door: J.A. van der Hoeve, T. Tel en H. Wierts.
Auteur: J.A. van der Hoeve
Datum: 25 oktober 2006

Inleiding

Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd in het kader van het project Bouwhistorische inventarisatie en verkenning van de binnenstad van Groningen. Dit is het eerste project in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie van het hele grondgebied van de gemeente Groningen die tot doel heeft de cultuurhistorische kwaliteiten in beeld te brengen.

De bouwhistorische verkenning bevat een korte schets van de bouwgeschiedenis van het pand, een beschrijving van het interieur en het exterieur en een waardestelling. Het onderzoek richt zich in hoofdzaak op het gebouw zelf, waarbij in beperkte mate gebruik is gemaakt van schriftelijke bronnen en oud kaartmateriaal. De bouwgeschiedenis wordt daarom in hoofdlijnen weergegeven. Ook is het mogelijk dat achter de huidige voorzetwanden en verlaagde plafonds oudere constructies en interieurafwerkingen verborgen zitten.

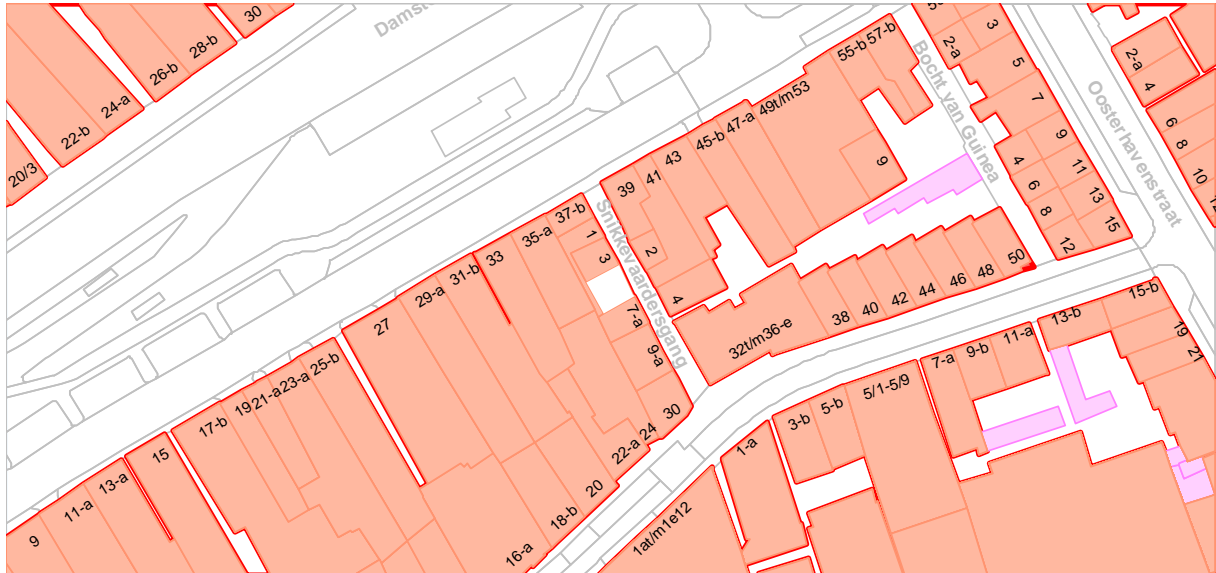
Voor het onderzoek naar de bouwgeschiedenis is gebruik gemaakt van het bouwdoos van de dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken van de Gemeente Groningen.

SITUERING/ STRUCTUUR

Snikkevaardersgang 5 is een éénkamerwoning aan een zijstraatje ten zuiden van het Damsterdiep. De woning ligt in het bouwblok tussen de Snikkevaardersgang (begrenzing aan de oostzijde), Lijnbaan (zuidzijde), Voor 't voormalig Klein Poortje (westzijde) en Damsterdiep (noordzijde).

Het pand Snikkevaardersgang 5 is een eenlaags dwarshuis met een zadeldak, tegenwoordig zonder aanbouwen of bijbehorend terrein.

BOUWGESCHIEDENIS

Hoewel buiten de middeleeuwse stadsomwalling gelegen, was het Damsterdiep reeds in de 16de eeuw aan weerszijden aaneengesloten bebouwd. Aan de zuidzijde reikte de bebouwing tot tenminste de Bocht van Guinea. Het gebied aan de zuidzijde van het Damsterdiep had vermoedelijk een minder stedelijk karakter dan aan de noordzijde, want op de kaart van Van Deventer uit circa 1560 staat de bebouwing op een groene ondergrond getekend (landelijke bebouwing?). Op de vogelvluchtplattegrond van Haubois uit omstreeks 1643 is duidelijk sprake van stedelijke bebouwing. Op deze kaart valt ook de Snikkevaardersgang goed te herkennen. Aan de westzijde van deze straat is alleen de achterbouw van een fors pand aan het Damsterdiep te zien, vermoedelijk een voorganger van Damsterdiep 37. De oostzijde van de Snikkevaardersgang is nog onbebouwd.

Detail van de kaart van Haubois uit omstreeks 1643 met links het Damsterdiep. De Snikkevaardersgang komt hier uit op de kade waarop staat aangegeven "tveer na Delfzijl". Het noorden is op deze kaart links.

De éénkamerwoning Snikkevaardersgang 5 is in de 18de eeuw gebouwd ter plaatse van het achterste deel van het pand Damsterdiep 37, vermoedelijk gelijktijdig met het spiegelsymmetrisch opgezette buurpand Snikkevaardersgang 3. De voorgevel van het huis Snikkevaardersgang 5 is waarschijnlijk nog grotendeels origineel, inclusief de kenmerkende smalle vensters. Aan de sporen in de stijlen valt op te maken dat er oorspronkelijk sprake was van 'kloostervensters'. Ook de indeling van de begane grond lijkt origineel, namelijk een gang (links) en een kamer met twee bedsteden aan de achterzijde

(rechts). Tegen de rechter zijgevel staat de schouw, voorzien van een 18de-eeuwse houten schoorsteenmantel. De zolder was vanouds een ongedeelde ruimte.

De kadastrale minuut van omstreeks 1830 met daarop aangegeven de moderne huisnummering.

Op de kadastrale minuut van circa 1830 horen de woningen Snikkevaardersgang 3 en 5 bij Damsterdiep 37. Opvallend is de smalle aanbouw tegen de achtergevel van Snikkevaardersgang 5, een waarschijnlijk gedeeltelijk overbouwde achteruitgang naar de Lijnbaan. Achter in de gang op de begane grond van het huis valt nog de dichtgemetselde doorgang te zien, die toegang gaf tot deze achteruitgang.

Bij kleinschalige verbouwingen en herstelwerkzaamheden in de 19de en 20ste eeuw zijn de voorgevel en interieur-afwerking (meermalen) aangepast. De deur in de achtergevel is in de 19de eeuw dichtgemetseld, toen de achteringang verviel. Achter in de gang is een toilet aangebracht. De voordeur stamt uit circa 1915, de huidige H-schuiframen uit de vroege 20ste eeuw. In gevolge een aanschrijving van de Dienst Stadsontwikkeling en Volkshuisvesting, zijn in 1977 enige werkzaamheden uitgevoerd.

BESCHRIJVING

gevels

De voorgevel is een eenlaags lijstgevel, opgetrokken uit baksteen en geschilderd in grijswit en geelwit. De baksteen in de plint heeft een tienlagenmaat van circa 68 cm¹, de baksteen van de penanten een tienlagenmaat van 65-67½ cm.² Deze verschillen in baksteen wijzen hier waarschijnlijk niet op een faseverschil, maar op het gebruik van verschillende partijen baksteen.

De indeling van de voorgevel in vier venster-assen is afgestemd op de balklaag. Alle balken zijn opgelegd op de (hoek- en midden)penanten, hetgeen herkenbaar is aan de positie van de ankers. De linker venster-as bevat een deurkozijn met paneelbovenlichtdeur, kalf en bovenlicht. Zowel het kozijn als de deur stammen uit de 20ste eeuw, vermoedelijk uit circa 1915. De drie smalle vensters rechts daarvan hebben forse kozijnen, die gelet op de maatvoering en de eenvoudige profilering waarschijnlijk uit de 18de eeuw stammen. In de stijlen van de kozijnen zijn aftekeningen van verwijderde kalven zichtbaar, waaruit kan worden geconcludeerd dat deze oorspronkelijk waren uitgevoerd als een soort 'kloosterkozijnen'. De huidige H-schuiframen stammen uit de vroege 20ste eeuw.

¹ Het baksteenformaat van de plint is 25½-26½ x 13-13½ x 5½-6 cm, bij een vijflagenmaat van 34 cm.

² Het baksteenformaat viel niet volledig op te meten. De dikte van de stenen in de drie penanten bedraagt 6-6½ cm, de tienlagenmaat 65-67½.

De goot hangt aan ijzeren beugels. De houten gootlijst lijkt secundair te zijn aangebracht. Op het voorschild van het dak staat een hoge dakkapel met een flauw zadeldakje. Het kozijn bevat een hoog deurstel, waarvan de deuren vrijwel geheel zijn ingevuld met glas. De indeling van de ramen doet een vroeg-20ste-eeuwse datering vermoeden.

De overige gevels zijn aan het zicht onttrokken door belendingen. Op het zadeldak liggen rode Oud-hollandse pannen.

plattegronden per bouwlaag

De begane grond bestaat uit twee ruimten, namelijk een gang (links) en een kamer (rechts). Deze indeling is waarschijnlijk origineel (18de eeuw). De gang leidde aanvankelijk naar een achterom naar de Lijnbaan. In de 19de eeuw is de doorgang in de achtergevel dichtgemetseld, waarna het achterste deel van de gang is ingericht tot een inpandig toilet (19de eeuw). Deze dichtzetting is geschied met 'geeltjes'. De zoldertrap staat links in de gang, tegen de zijgevel.

De zoldering bestaat uit een (ziende) enkelvoudige balklaag van vier balkvakken, waarvan de grenenhouten balken zijn opgelegd in voor- en achtergevel. In de voorgevel rusten deze balken op de penanten naast en tussen de (smalle) vensters. De balken meten circa 18 x 18 cm (hart-op-hartmaat: ca 1,2 meter). De balkvelden zijn afgetimmerd.

De kamerschouw uit de 18^e eeuw.

De interieur-afwerking is geheel vernieuwd, afgezien van de schouw in de woonkamer. Tegen de rechter zijgevel staat de 18de-eeuwse kamerschouw, waarvan schouwbank op twee pilasters met consoles rust. De mantel en boezem zijn recentelijk afgetimmerd. Achter in de kamer is een verhoging zichtbaar, die de plaats van de twee bedsteden markeert. Deze bedsteden zijn nog herkenbaar op de 'primitieve' tekening voor de aanleg van een huisriool in 1933. Onder de linker bedstede bevond zich

een 'aardappelkeldertje'. De vloer daarvan is geplaveid met 19de-eeuwse bruin geglaazuurde plavuizen (21½ x 21½ cm).

De vloer van het keldertje.

De zolder is een ongedeelde ruimte. De kapconstructie bestaat uit sporenparen met enkelvoudige hanenbalken, geheel samengesteld uit rondhout. Twee rondhouten gordingen (opgelegd in de beide kopgevels) zorgen voor extra ondersteuning en een langskoppeling. In de top van de sporenparen is een nokruiter ingewerkt. De gehele constructie stamt uit de 19de eeuw. De schoorsteen tegen de rechter zijgevel wordt gedragen door twee slapers, opgelegd op de balklaag van de begane grond.

WAARDESTELLING

Het pand Snikkevaardersgang 5 heeft hoge monumentwaarden als kenmerkend voorbeeld van een 18de-eeuwse eenkamerwoning. Bijzonder is de relatief grote gaafheid, die zeker voor dit woningtype tamelijk zeldzaam is. Het buurpand Snikkevaardersgang is minder gaaf, maar de (oorspronkelijke) samenhang tussen beide panden valt nog wel degelijk te herkennen.

De gevels en balklaag boven de begane grond behoren tot de oorspronkelijke opzet, de kap is in de 19de eeuw vernieuwd conform bestaand model. De indeling van de voorgevel wordt bepaald door het stramien van de balklaag. De smalle vensters stammen uit de bouwtijd (18de eeuw). Bouwsporen maken duidelijk dat deze vensters de vorm hadden van 'kloostervensters'.

De indeling van de begane grond is nog aanwezig. De verdwenen bedsteden tekenen zich nog af in de vloer. De schouw behoort tot de oorspronkelijke opzet, met inbegrip van de schoorsteenmantel en het rookkanaal (18de eeuw).

AANBEVELINGEN

Nader documentatie en inmeting zijn wenselijk.

BIJLAGE

Uittreksel uit het bouwdoossier van de dienst RO/EZ van de gemeente Groningen.

Adres : **Snikkevaardersgang 5**
Bouwdoosnummer : B 17603
D.I.V. bezoek : 25 mei 2004

1933

Het tonnenstelsel wordt opgeheven. Het bestaande privaat wordt voorzien van een inrichting tot waterspoeling en het afvoeren van de faecaliën naar het riool van de gemeente.

1972

Snikkevaardersgang 5 wordt ontruimd door bewoner G. Broers. De gemeente Groningen zal de inspecteur voor de Volkshuisvesting verzoeken een Rijksbijdrage toe te kennen voor de woning ingevolge de beschikking geldelijke steun krotontruiming en doorstroming.

1977

Eigenaar E.H. Liefferink wordt verzocht door de Dienst Stadsontwikkeling en Volkshuisvesting voorzieningen te treffen aan het pand i.v.m. achterstallig onderhoud. Het betreft het herstellen c.q. vernieuwen van de voorgoot, de afvoer van de voorgoot en het kozijn van de hoofdtoegangsdeur. Daarnaast dient het buiten houtwerk te worden geschilderd. B.D. IJ. Liefferink is mede eigenaar van het pand.

H. Wierts